

EXAMENSARBETE

Våren 2008

Läroarbldningen

Ordningsbetyg som förväntad lösning

En diskussion av lärares och politikere attityder till att betygsätta ordning och uppförande hos elever

Författare

Sandra Bjerstedt
Johanna Mattsson

Handledare

Sven-Åke Nordström

Ordningsbetyg som förväntad lösning

En diskussion av lärares och politikers attityder till att betygsätta ordning och uppförande hos elever

Abstract

Med utgångspunkt i den nya regeringens förslag om att införa ordningsbetyg på nytt framhävs i denna studie vilka konsekvenser det kan innebära. Syftet är alltså att klargöra vilka konsekvenser lärare anser att ett införande av ordningsbetyg kan innebära vilket sedan jämförs med politikernas uttalanden och tidigare forskning. Som teoretisk grund används stämplingsteori vilken beskriver hur förväntningar på elever medför konsekvenser vilka likställs med förväntningarna. Resultatet visar att de lärare som var med i undersökningen ansåg att lärares subjektivitet skulle innebära det största problemet med att sätta ordningsbetyg. Lärarna var osäkra till ett nyinförande av ordningsbetyg där färre än var fjärde lärare var positiv.

Ämnesord: Ordningsbetyg, politiker, lärare, konsekvenser, stämplingsteori, ordning och reda.

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	3
Förord	4
1 Inledning med bakgrund och syfte	5
2 Litteraturgenomgång	8
2.1 Ordningsbetyg som uppfostran och straff	8
2.2 Sveriges betygssystem genom tiderna	9
2.3 Politiker om ordningsbetyg	10
2.4 Bedömning av beteende	12
2.5 Dolda ordningsbetyg	13
2.6 Tidigare forskning av lärarstudenter	13
3 Teoretiska utgångspunkter	15
3.1 Den normaliserande sanktionen	15
3.2 Stämplingskonsekvenser av lärarens elevomdömen	16
3.3 Sociala mönster	17
3.4 Observation – reaktion	17
3.4 Sammanfattning	18
3 Metod	19
3.1 Urval	19
3.2 Tillvägagångssätt	19
3.3 Databehandling och etiska överväganden	20
4 Empirisk del	22
5 Analys	29
5.1 Konsekvenser av stämpling och avsaknaden av adekvata lösningar	29
5.2 Lärares tankar angående ordningsbetyg	30
5.3 Tänkbara konsekvenser av ett ordningsbetyg	32
5.4 Normaliseringsprocessen	34
5.5 Stämpling	34
5.6 Summering	35
6 Diskussion	36
7 Vidare forskning	39
8 Sammanfattning	40

Referenser

Bilaga 1

Bilaga 2

Förord

Efter en lång väg att gå har vi nu färdigställt vår uppsats. Vi vill tacka de lärare som ställde upp på enkätundersökningen, samt Andreas Assarsson, beteendevetare, för mentoriskt stöd.

Augusti 2008
Sandra & Johanna

1 Inledning med bakgrund och syfte

”Dålig ordning, sena ankomster, ovårdat språk, mobbning och brist på respekt i vid mening försvårar påtagligt gott resultat i skolan.” skriver Beatrice Ask med flera (m) i en motion till riksdagen 2001.¹ ”Ordningsbetyg ger tydliga signaler.” skriver Torsten Lindström (Kd).² Bland annat dessa åsikter ligger till grund för att moderaterna, kristdemokraterna, folkpartiet och centerpartiet är för ett införande av ordningsbetyg. Detta går att utläsa ur deras enskilda partiprogram. Ordningsbetyg har varit en het fråga i samhällsdebatten den senaste tiden. Moderaterna, kristdemokraterna, folkpartiet och centerpartiet anser att avsaknaden av ordningsbetyg innebär att elevers uppförande inte uppfattas som viktigt. Vi uppfattar dessa påståenden som provocerande och ifrågasätter denna metod. Vi ämnar härmed ta reda på vad lärare, politiker och tidigare forskning anser om denna metods lämplighet för att skapa ordning och reda i klassrummet. Ämnet borde intressera de som arbetar i skolan eller planerar att göra det, samt politiker och övriga nyfikna.

Lars Leijonborg och Jan Björklund (fp) skriver att skolan vid valet 2002 står i centrum för den politiska debatt som sker. De presenterar en undersökning som visar att vårt land satsar en hög andel av våra resurser på skolan i jämförelse med andra länder, men trots detta visar medelmåttiga resultat i läsning, matematik och naturvetenskap. När det kommer till arbetsro i klassrummet hamnar Sverige i samma undersökning bland de sista. Den före detta socialdemokratiska skolpolitikens ”flumpedagogik” med för få betygsgrader lyfts fram, men främst att betygen sätts för sent. Betygsättning är enligt författarna ett pedagogiskt verktyg som får eleverna att anstränga sig mer. Betygen synliggör elever med svårigheter i skolan och därmed kan man fånga upp dem i tid. Leijonborg och Björklund vill föra en skolpolitik som återger lärarna auktoriteten i skolan.³

En artikel i Dagens Nyheter tar upp Jan Björklunds (fp) förslag på en lösning av problemet med den dåliga arbetsron, nämligen att införa hårdare skolregler bland annat rätten att tvångsförflytta bråkiga elever, rätten att beslagta föremål och införande av ordningsbetyg. Till stöd har han en sifo-undersökning som visar att tre av fyra svenskar är för hårdare krav i

---

¹ 2001/02:Ub265

² <http://www.kristdemokraterna.se/www.kristdemokraterna.se/torstenlindstrom/minaviktigastefrogorivalet.aspx>, 2006

³ Leijonborg och Björklund, 2002

skolan.⁴ I samma tidning rasar Carin Jämtin (s) mot folkpartiets förslag och menar att till exempel ordningsbetyg leder till att man stämplar barn istället för att ge dem det stöd de behöver. Hon menar att stökigt beteende kan ha sin grund i flera olika faktorer såsom att de har problem hemma, fysiska besvär eller dyslexi.⁵

Vi har under en tid följt denna pågående debatt i media och uppmärksammat frågan om ett införande av ett ordningsbetyg och frågat oss själva om det är lösningen på problemen i skolan. Den nuvarande regeringen förmodar att ordningsbetyg leder till ett korrekt beteende hos eleverna. Ordningsbetyg kan alltså utifrån detta resonemang förstås som ett betyg som avser att reglera beteendet hos eleven. I Lpo94, är utgångspunkten följande; ”Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov.”⁶. Lärares yrkesetiska principer utgår från att ”Lärare förbinder sig att i sin yrkesutövning ta ansvar för elevernas kunskapsutveckling, stödja deras personliga utveckling och skapa goda betingelser för varje elevs lärande, utveckling och förmåga att utveckla kritiskt tänkande.”⁷.

Ovan har uppförande beskrivits som ett beteende som skall regleras. Den psykologiska teorin behaviorismen ger en allmän definition av beteende. Det definieras som en reaktion på stimuli.⁸ Ett beteende är alltså en konsekvens av en viss orsak, en kedjereaktion.

En allmän invändning mot att sätta betyg på elevers uppförande är att dåliga betyg sätter en stämpel som kan bidra till en negativ identitet och självbild. Dåliga betyg ger signaler om att man inte duger och upprepande av sådana betyg leder till att personen får lägre självförtroende och presterar ännu sämre.⁹ I Lpo94 står uttryckligen att lärarens uppgift är att stärka elevens tillit till den egna förmågan.¹⁰ Därmed kan man ifrågasätta om ordningsbetyg är förenliga med den människosyn läroplanen ger uttryck för. Vi frågar oss därför om det inte finns bättre metoder för att motverka oordning än ett införande av ordningsbetyg.

Syftet blir därför att försöka klargöra vilka konsekvenser lärare och politiker anser att ett ordningsbetyg kan innebära för elever. Detta kommer vi att göra genom att undersöka åsikter i

---

⁴ <http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?a=613900>, 2007

⁵ <http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?a=606942>, 2007

⁶ Lpo 94, s.4

⁷ Lärarförbundet, 2004, s.131

⁸ Ahrne et al, 2003

⁹ Andersson, 1999

¹⁰ Lpo 94, s.14

ämnet genom litteratur samt en enkätundersökning bland lärare och jämföra dessa med politikerns uttalanden angående ordningsbetyg. Efter denna undersökning kan vi möjligtvis dra slutsatsen om argument för att ordningsbetyg är fördelaktigt för ordning och reda eller inte.

Vi har valt följande frågeställningar:

- Vilka attityder har lärare till vad ett införande av ordningsbetyg kan medföra för konsekvenser för elever?
- Hur överensstämmer politikerns uttalanden med de verksamma lärarnas attityder till ordningsbetyg?
- Vilka faktorer lyfts fram som kan påverka eleverns beteenden i skolverksamheten?

2 Litteraturgenomgång

2.1 Ordningsbetyg som uppfostran och straff

Skolan var initialt inriktat på fostran och inte kunskapsförmedling (förutom trosläran). Under 1600-talet var det kyrkan som hade ansvaret för svensk folkundervisning där prästerskapet bedrev fostran och undervisning i sina församlingar. Vikt lades vid trosbekännelsen och moralisk uppfostran.¹¹ Under 1600-talet började också det som vi idag kallar för ordningsbetyg att användas, då kallat testimonium. Dessa gavs vid avslutad utbildning av skolans ansvarige.¹² Vid en resolution år 1762 talades det inte främst om läsundervisning utan om kristen fostran. Läsundervisning beskrevs endast som ett medel för att kunna bedriva denna fostran. År 1811 uttrycktes det fortfarande att skolan var nödvändig för att få gå och läsa hos prästen.¹³ År 1820 kom en enhetlig betygsättning med en skala från A till D som bedömde elevens egenskaper. (Även elevernas samhällsstatus betygsattes enligt en egen skala från A till D beträffande familjens inkomst.) Elevens egenskaper i form av sedlighet och uppförande graderades enligt följande:

A: Stadgade seder och berömligt uppförande

B: Jämmt och stadgat uppförande

C: Oklanderligt uppförande

D: Lättsinnigt och ostadigt uppförande¹⁴

Ordningsbetyg sågs av allmänheten som ett straff, en negativ sanktion som användes för att motverka moraliskt oönskade beteenden. Skolöverstyrelsen uttryckte på 1950-talet att ordningsbetyg inte skulle ses som ett straff. Skolväsendet ändrades radikalt under åren 1945-1970 och skolan blev mer demokratisk. Under denna tidsperiod ströks fostran ur läroplanen, mobbningsbegreppet myntades och betyg i ordning och uppförande togs bort bland annat.¹⁵

Landahl menar att det finns svårigheter med att sätta ett rättvist betyg i ordning och uppförande. Betyget säger ingenting om eleven. Förr kunde betyget B i ordning och

---

¹¹ Utbildningsdepartementets normgrupp, 1980

¹² Nilsson, 1977

¹³ Utbildningsdepartementets normgrupp, 1980

¹⁴ Nilsson, 1977

¹⁵ Landahl, 2006

uppförande bero på att eleven var en lögnare men även att denne skolkat.¹⁶ Regnér skriver att man också kunde få sämre betyg då man var duktig i skolan men olydig utanför skolan såsom vid snattande.¹⁷ Möjligheten att låta olydnad utanför skolan påverka betyget togs bort i 1962-års läroplan. Lärarna uppmanade i stället att ge rekommendationer till elever angående uppförande som inte hade med skolan att göra.¹⁸

2.2 Sveriges betygssystem genom tiderna

År 1935 tillämpades samma betygssystem i alla Sveriges skolor. Det har funnits tre olika betygssystem under årens gång vilka är det absoluta betygssystemet, det grupprelaterade betygssystemet och det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet, vilket vi använder idag.¹⁹

Från och med 1935 började det absoluta betygssystemet användas. Den enskilde läraren kunde vara mycket fri i sin bedömning. De höga betygen skulle sättas bygga på kvalitet snarare än kvantitet.²⁰ När realskola och folkskola slogs ihop till dagens grundskola 1962 börjades en femgradig sifferskala att användas.²¹ Detta år infördes det relativa betygssystemet. I detta tillämpade normalkurvan för landet vid betygsbedömning. Detta gjordes genom att prov ifrån klassen skickades iväg till skolöverstyrelsen²² och därefter fick skolorna tillbaka mallar som lärarna skulle rätta utifrån. De som kritiserade det relativa betygssystemet ansåg att det var orättvist att bedöma genom att använda normalkurvan. Betyg bör bygga på slumpen. Dessutom tillämpade en del lärare metoden fel. Dessa lärare applicerade endast normalkurvan på fördelningen i klassen när det korrekta skulle ha varit i hela nationen.

Idag har vi ett mål- och kunskapsrelaterat betygssystem som anger kriterier för vad man bör kunna för varje betygssteg. Detta system infördes 1994 och finns reglerat i Lpo94, som i sin tur har stöd i skollagen²³. Beslutet om det nya betygssystemet innebar bland annat följande:

- Utvecklingssamtal skall vara det primära sättet att informera elever och föräldrar.

---

¹⁶ Landahl, 2006

¹⁷ Regnér, 1948

¹⁸ Lgr 62:93

¹⁹ Richardson, 2004, Andersson, 1999, Egidius, 1992, Allard et al, 1994, med flera

²⁰ Davidsson, 1996

²¹ Nilsson, 1977

²² Skolverkets företrädare

²³ SFS 1985: 1100, 1 kap 12 §

- Föräldrar skall kunna få skriftlig information, men denna skall inte vara betygsliknande.
- Betyget skall sättas från årskurs åtta med de tre betygen G, VG, MVG (även IG för gymnasiet).
- Vid sämre än G fås inget betyg utan i stället skriftligt omdöme vid begäran.
- Slutbetyget sätts utifrån betygskriterier för årskurs nio.²⁴

Ordningsbetygen användes i det absoluta betygssystemet och även en bit in i Sveriges andra betygssystem, det vill säga det relativa betygssystemet. Ordningsbetyget togs bort i och med läroplanen Lgr 69 som började tillämpas år 1970.²⁵ Avskaffandet av ordningsbetyget skedde i samband med att skolan fick en mer demokratisk inriktning.²⁶

2.3 Politiker om ordningsbetyg

Redan år 1990 skriver Margareta Gard (m) en motion till riksdagen där hon föreslår ett införande av betyg i ordning och uppförande. Hon menar att skolans fysiska miljö inte är den enda faktorn bakom ett dåligt arbetsklimat utan även elevers beteende såsom att inte kunna passa tider, dålig närvaro och avsaknad av lektionsmaterial. Genom betyg i ordning och uppförande får eleven bättre betyg i övriga ämnen. Betyget får däremot inte vägas in i kunskapsbetygen.²⁷

I en motion till riksdagen 2001 skriver Beatrice Ask med flera (m) att elevens beteende skall formuleras i ett skriftligt omdöme. De betonar här att elevers närvaro på lektionerna är viktig och skall finnas med i omdömet eller betyget. Likaså skall lärarens roll stärkas till att stimulera lärande. Betygskriterier skall utarbetas lokalt som därefter skall ligga till grund för elevernas betyg. Det finns problem med inläringen på skolorna vilket medför att nästan var fjärde elev inte har godkänt i alla ämnen när de går ut grundskolan. Dessa resultat måste bero på dåligt arbetsklimat som uppkommer genom dålig ordning, brist på respekt såsom sen ankomst, mobilsamtal på lektionerna, bortslarvat skolmaterial, ovårdat språk etc. Läraren måste därför våga ställa krav på elevers resultat och beteende vilket kommer att medföra att eleven vet vad som krävs och därmed kan förbättra sig. Bättre miljö är dessutom viktigt för de

---

²⁴ Davidsson, 1996

²⁵ Richardson, 2004

²⁶ Landahl, 2006

²⁷ 1990/91:Ub295

med koncentrationssvårigheter. Moderaterna anser att det borde vara en skyldighet att informera föräldrar med flera om elevers uppförande då även till exempel mobbning är ett stort problem i skolorna vilket är ytterligare en anledning till att införa ordning och uppförande i det skriftliga omdömet. Moderaterna avslutar motionen med att påpeka att avsaknaden av ordningsbetyg innebär att skolan och samhället sänder signalen att inte elevers uppförande uppfattas som en viktig del av eleverna.²⁸

I en motion till riksdagen samma år anser Mikael Oscarsson (kd) att ett skriftligt omdöme i ordning och uppförande skall ses som en vägledning för eleverna mot ett acceptabelt beteende. Han påpekar även att elever mår bra av att det sätts gränser.²⁹ Samma påstående upprepar han två år och fyra år senare i ytterligare två motioner där han anser att möjlighet skall finnas att ge omdöme i ordning och uppförande.³⁰

År 2004 tar Fredrik Reinfeldt med flera (m) upp i en motion till riksdagen att lärare skall få tillrättvisa elever som skolkar eller stör undervisningen. Moderaterna riktar här kritik mot den socialdemokratiska utbildningspolitiken eftersom endast tre av fyra elever når kunskapsmålen. För bättre inlärningsmiljö och ordning i skolan rekommenderas tydliga regler, beröm och uppmuntran av lärare, att samtliga våldsbrott skall anmälas, forskningsbaserade åtgärdsprogram mot mobbning och att mobbning skall behandlas i lärarutbildningen och i fortbildning.³¹

De skolor som vill skall kunna sätta betyg i uppförande skriver Sten Tolgfors med flera (m) i en motion till riksdagen 2005. Närvaro skall kunna finnas med i betyget eller det skriftliga omdömet. Varje skola skall ha tydliga regler om ordning, arbetsro och samspel mellan människor. Engagerade föräldrar påverkar elevers skolgång positivt och de bör då informeras om elevers resultat och beteende.³²

I två motioner till riksdagen 2005 påpekar Inger Davidsson, Göran Hägglund med flera (kd) att ordningsbetyg skall införas eftersom dåligt beteende inte accepteras men även för att de med önskvärt beteende skall belönas. Omdömena skall skrivas av klassföreståndare med hjälp

---

²⁸ 2001/02:Ub265

²⁹ 2001/02:Ub342

³⁰ 2003/04:Ub341, 2005/06:Ub444

³¹ 2004/05:Ub390

³² 2005/06:Ub260

av elevens andra lärare. Om regler bryts i skolan skall lärare uppmärksamma detta då eleven annars riskerar att förlora respekten för rätt och fel, även utanför skolan. De föreslår här etiska samtal varje dag i skolorna för bättre förståelse för rätt och fel. Undersökningar som gjorts av PISA 2003 och TIMSS 2003 konstaterade att det i Sveriges skolor är mer vanligt med dåligt uppförande och dålig arbetsro än i andra länder.³³

Miljöpartiet håller inte med moderaterna och folkpartiet i frågan om ordningsbetyg och skriver i en motion till riksdagen 2006 att de anser att ett sådant betyg är identitetskränkande. Kunskapsutveckling och måluppfyllelse skall vara primärt.³⁴ På samma sida står socialdemokraterna vad gäller betyg i ordning och uppförande. I en motion till riksdagen 2007 anser Olle Thorell med flera (s) att ett betyg inte skulle hjälpa skolans situation utan att man i stället skall tillämpa ordningsregler som lärare, elever och föräldrar arbetar fram. Socialdemokraterna ifrågasätter hur ett önskvärt beteende definieras och eventuella kriterier. De anser att individuella utvecklingsplaner kommer att ge bättre resultat än ordningsbetyg.³⁵

Man kan se ett mönster i vilket beteende som moderaterna, Folkpartiet och kristdemokraterna ser som önskvärt. Den normaliserande sanktionen de bedriver önskar åtgärda följande beteende; inte passa tider, inte ha med sig skolmaterial, använda ovårdat språk och liknande beteenden. Dessa beteenden vill de reglera med omdöme i ordning och reda. Miljöpartiet anser att dessa omdömen är identitetskränkande och Socialdemokraterna tycker att individuella utvecklingsplaner är ett bättre sätt.

2.4 Bedömning av beteende

”Urvattnade kunskaper, flum och oreda brukar karaktärisera medias bild av skolan”³⁶. Skolan befinner sig i en kris och många är av denna åsikt.³⁷ Om eleven i stället har ett gott uppförande kan det ge bättre betyg även i andra ämnen.³⁸ En lärare framför att eleven kan påverka sitt betyg genom att vara inställsam mot läraren.³⁹ En fråga är om läraren belönar eleven för att de båda delar åsikt.⁴⁰

---

³³ 2005/06:Ub535, 2005/06:Ub587

³⁴ 2006/07:Ub263

³⁵ 2007/08:Ub98020

³⁶ Krantz och Persson, 2001, s.11

³⁷ Krantz och Persson, 2001

³⁸ Rowntree, 1977

³⁹ Intervjuad lärare i Andersson, 2000

⁴⁰ Rowntree, 1977

2.5 Dolda ordningsbetyg

Idag innehåller inte skollagen, läroplanerna, kursplanerna och betygskriterierna något som kan ligga till grund för betyg i ordning och uppförande. Likväl visar forskning att elevers betyg påverkas av deras personlighet.⁴¹ Ett dilemma uppstår om det endast skall sättas betyg i ämnen men kursplaner och andra styrdokument även betonar elevers sociala utveckling.⁴² Skolverket har genomfört en utvärdering i kommunala skolor om detta. Utvärderingen visade att det är ganska vanligt att det finns betygskriterier i kommunerna som medför att betyg sätts utifrån elevers beteende och därmed inte endast genom kunskapsnivån.⁴³

Inger Davidsson (kd) skriver i en motion till riksdagen 2005 om hur anställda får arbetsintyg efter avslutad anställning som beskriver deras styrkor och svagheter såsom vid samarbete, ordningsamhet och att hålla tider.⁴⁴ Idag kan vi urskilja en liknande typ av ordningsbetyg i yrkesutbildningar. Dessa värderar yrkesmannaskap där värderingar ingår vilket konkretiseras genom att eleven skall kunna veta hur denne kan visa sin kunskap i rätta handlingar och i relevanta sammanhang. Detta kan kallas för professionellt beteende.

2.6 Tidigare forskning av lärarstudenter

Få forskningsrön finns kring ämnet ”ordningsbetyg” och verksamma lärares attityder kring dessa. Dock finns det studentuppsatser kring ämnet att tillgå. Bland annat framkommer det att lärare har svårt att särskilja begreppen ”ordning” och ”uppförande”. Det framkommer också att det finns skiljaktigheter i hur man uppfattar dessa begrepps innebörd, samt stora skillnader när det kommer till bedömningsgrunder i frågan om att sätta betyg i ”ordning och uppförande”. En slutsats är att ”ordningsbetyg” är en maktfunktion som skulle användas utav lärare i en normaliseringsprocess i skolan för att skrämja och fostra elever till ett bättre beteende och då hänvisa till ett betyg i ”ordning och uppförande”.⁴⁵ Vidare har även slutsatsen nåtts att ett betyg i ”ordning och uppförande” skulle baseras på lärares godtycklighet. En relevant slutsats är att ett ordningsbetyg kan komma att ge sociala konsekvenser som både kan

---

⁴¹ Andersson, 1999

⁴² Se till exempel stycket “Förståelse och medmänsklighet” i Lpo94 s.3

⁴³ Johansson , 2003

⁴⁴ 2005/06:Ub535

⁴⁵ Bergsten och Ekstrand, 2007

gynna och missgynna elever beroende på deras sociala bakgrund. Det blir ett tydliggörande av skillnaden som finns mellan skolans normer och de normer man har med sig hemifrån.⁴⁶

De slutsatser som kan tolkas som positiva är att ett ordningsbetyg eller omdöme i ”ordning och uppförande” skulle kunna medföra lite mer kraft i lärares agerande. Ett omdöme skulle visa att eleven stör och på så sätt vara en hållhake. Samt skulle det kunna användas som ett medel för att få eleven att reflektera över ”ordning och uppförande” och lära sig ta ansvar för sitt beteende.⁴⁷

---

⁴⁶ Marosán och Olausson, 2006

⁴⁷ Sandström, 2008

3 Teoretiska utgångspunkter

Det finns dilemman med att betygsätta ett beteende hos eleven. Det initiala problemet är att en elevs beteende inte alltid ses som en fritt vald handling. Problemet kallas i sociologisk litteratur för aktör kontra struktur dilemma. Ur ett aktörsperspektiv handlar en person efter fria val och är helt oberoende av sina sociala förutsättningar. Lärare skulle i ett sådant perspektiv kunna bedöma elever utan att påverkas av samhälleliga kategorier och metoder för att sortera individer i kategorier. Motsats till aktörsperspektiv är strukturperspektiv. Ur ett strukturperspektiv kan man se att flera variabler påverkar hur en individ handlar. Individens olika organisatoriska tillhörigheter (familj, kultur med flera) är sådana påverkande variabler.⁴⁸ Lärarens ursprung, kön, utbildning och faktumet att den verkar inom en samhällelig institution för socialisation kan i ett sådant perspektiv bidra till att forma lärarens attityder till elever och hur man bör betrakta dem.

3.1 Den normaliserande sanktionen

Alla disciplinära system har ett sorts internt straffsystem. En skola kan vara ett sådant disciplinärt system. Straffen utdelas av en underordnad del av detta system. Systemet innefattar företeelser som inte är av betydelse för det högre systemet (läs lagen). I stället stämplar det och bestraffar företeelser som bryter mot den satta normen. Normen är den ideologiska framställningen av samhället och det pågår ständigt jämförande mätningar som jämför individer med en viss norm. En sådan kan vara att hälsa och ta i hand vid och andra formella eller informella regler i den aktuella organisationen. Det gäller att göra de allra minsta delarna av ett normbrytande uppförande möjliga att sanktionera. Det innebär att bryter man just mot en norm, som att hälsa vid anländandet, så finns det en specifik sanktion. Sanktioner definieras som handlingar som skall göra personen medveten om det fel som begåtts och sedan ge en passande påföljd. Allt beteende som avviker från den stora regeln, den stora normen, tillhör ett stort område av beteenden som måste granskas. En normaliserande granskning innebär därmed bland annat att kvalificera, klassificera och straffa.⁴⁹ Den normaliserande granskningen och den normaliserande sanktionen är därmed en slags institution, en av de strukturer som formar individer.

---

⁴⁸ Ahrne et al, 2003

⁴⁹ Foucault, 2003

3.2 Stämplingskonsekvenser av lärarens elevomdömen

Den normaliserande granskningen bidrar till att placera individer i grupper som kan behandlas utifrån givna standarder. Den bidrar därmed också till att forma individer. Om vi ständigt talar om för en person vilken bild vi har av denne kan man säga att vi sätter en stämpel på personen. Enligt stämplingsteorin blir följden av stämpling ofta att personen gradvis anpassar sitt beteende till stämpeln.⁵⁰ Detta kan konkretiseras genom följande beskrivning: Om en elev får ett negativt omdöme/betyg i matematik kan detta leda till att eleven identifierar sig som en dålig matematiker. Den nya identifieringen leder sedan till att eleven tappat intresse för ämnet och börjar underprestera. Elevens utveckling i ämnet kan därför bli lidande till följd av lärarens stämpling. W.I. Thomas uttryckte detta sociala fenomen på följande vis, vilket han benämner som en självuppfyllande profetia: ”Om något definieras som verkligt så blir det verkligt i sina konsekvenser”⁵¹. Personer som har stor betydelse för barnen spelar enligt detta synsätt en viktig roll i fråga om barnens syn på sig själva.⁵²

Stämplingsteori används inom sociologin men även inom andra samhällsvetenskaper till exempel inom kriminologin för att förklara hur individer anammar en kriminell identitet. En iakttagelse som blir möjlig med stöd av denna teori är att människor som pekats ut som onda ofta själva kommer att uppfatta sig som onda och att agera utifrån den etikett de har stämpats med. Teorin understöds till exempel av data som visar att risken för att dem som en gång begått brott skall begå brott igen är ökad.⁵³

Viss kritik riktas mot stämplingsteorin. Det har varit svårt att visa upp stämplingens effekter hos olika individer då det inte finns någon statistik att hänvisa till. Det finns tveksamheter till om det är stämplingen som påverkar individerna i en viss riktning. Tendenser som talar för stämplingseffekter har ändå kunnat urskiljas som att till exempel att förstagångsförbrytare blir mer brottsaktiva efter sin första dom.⁵⁴

---

⁵⁰ Sarnecki, 2003

⁵¹ Brante et al, 2001, s.279

⁵² Andersson, 1999, och Rowntree, 1977

⁵³ Sarnecki, 2003

⁵⁴ Giddens, 2003

3.3 Sociala mönster

I ett system som bygger på mätning av prestationer finns det alltid vinnare och förlorare. Den senare kategorin riskerar efter en tid att känna meningslöshet inför skolan eftersom de ofta råkar ut för misslyckanden.⁵⁵ En grupp som ofta råkar ut för misslyckanden är de med läs- och skrivsvårigheter vilka hela tiden är rädda för att misslyckas på nytt. De med dåligt självförtroende söker ständigt godkännande och blir nedstämnda vid minsta kritik.⁵⁶

Under vår uppväxt lär vi oss vissa sociala mönster. Dessa kan vara att visa glädje, sorg och aggressioner. Vid brist på kärlek under den första levnadstiden blir resultatet sämre självförtroende. Men även om personen får kärlek i uppväxten och självförtroende därtill kan detta förstöras om denne får omdömet i skolan att han inte duger. Detta kan även leda till att personens självkänsla förstörs. Självkänslan kan också minska då en person ofta får tillrättavisningar och sällan beröm av läraren.⁵⁷ Bedömning påverkar vad och hur eleven lär sig. Om bedömningen tillämpas rätt kan engagemanget för lärandet utvecklas samt tilliten till sin egen förmåga.⁵⁸ Självförtroende påverkas av andra människors reaktioner på sig själv. Elever bör därför ha en lärare som avger positiva reaktioner för att därmed stärka elevens självförtroende.⁵⁹

Det finns anledningar till varför elever inte följer ordningen i skolan. En har med självaktningen att göra. Genom att inte lyckas så gör man i stället det man är bäst på, till exempel ”att busa”. Dessutom kan de som har fått mycket negativ uppmärksamhet som en följd själva söka mer negativ uppmärksamhet eftersom de inte får någon positiv uppskattning, då de anser att det är bättre än ingen alls.⁶⁰

3.4 Observation – reaktion

För att kunna sätta betyg och bilda sig en uppfattning om elever behövs det bland annat göras observationer.⁶¹ Observationer kan kopplas till osäkerhet. Eleverna antingen ignorerar att de är observerade eller också vill de handla utifrån de förväntningar som är ställda på dem. Detta kallas ”Hawthorne-effekten”. Observationer kan ha en fördelaktig effekt. Om läraren är

---

⁵⁵ Persson, 2005

⁵⁶ Glentow, 2006

⁵⁷ Glentow, 2006

⁵⁸ Björklund et al, 2005

⁵⁹ Glentow, 2006

⁶⁰ Glentow, 2006

⁶¹ Nilsson, 1977

intresserad av elevernas framsteg kan eleverna bli stimulerade till att upprätthålla dessa.⁶² Eftersom observation ändrar elevers beteende på ett sådant sätt att de reagerar annorlunda kan de även bli defensiva.⁶³ Det finns problem med betygsättning då elever är unika. För att kunna observera och jämföra med kriterier går det inte att se elever som unika eftersom de ska kunna sättas in i samma betygsskala.⁶⁴

3.4 Sammanfattning

Vår undersökning rör lärares attityder till ordningsbetyg. Vårt studieintresse rör inte mer än indirekt sambandet mellan dessa attityder och eventuella effekter av ordningsbetyg. Det rör inte heller direkta samband mellan strukturer och attityder. Vi tar fasta på teorier som framhåller att det pågår en normaliseringsprocess i skolan och som ser ordningsbetyg som ett medel i denna process. Det finns elever med svårigheter att anpassa sig till denna process och vad som händer med dem i processen? Det går att likna dessa med brottslingar som inte klarar av samhällets normaliseringsprocess och det som händer med dem. De straffas med fängelse och får en stämpel som inte funktionella samhällsmedlemmar. Vad händer med eleverna? De straffas med sänkt betyg i ordning och uppförande och får stämpeln icke dugliga elever. Detta kallas för stämpling. Dessa "glasögon" kommer vi att titta igenom under arbetets gång då vi sett likheter mellan dessa två normaliseringsprocesser. De begrepp vi har introducerat ovan som normaliserande granskning, normaliserande sanktioner, disciplinering, sociala mönster, stämpling, observation och reaktion skall ses som verktyg som styr vår uppmärksamhet mot olika sätt att resonera som kan bli aktuella i lärares samtal om ordningsbetyg.

---

⁶² Rowntree, 1977

⁶³ Utbildningsdepartementets normgrupp, 1980

⁶⁴ Nilsson, 1977

3 Metod

3.1 Urval

Med tanke på att vi ville undersöka lärares attityder kring nyinförande av ordningsbetyg blev vår målgrupp lärare med behörighet inom upptagningsområdet av elever mellan sex till femton år. Det är denna målgrupp som kommer att sätta ordningsbetyg om beslutet om ordningsbetyg går igenom. Därför är det också deras åsikter vi sökte. Vi valde respondenter som befann sig på tre olika skolor i två olika kommuner för att få så god variation som vi bedömde att förutsättningarna för vår undersökning gav oss möjlighet till.

Vårt urval av litteratur begränsades i första hand genom hur vi utformade vår sökning och därefter genom hur vi bedömde hur relevant litteraturen var för våra frågeställningar. Våra första sökord var ”bedömning”/”bedöma”, ”omdöme”, ”ordning och reda”, ”uppförande”, ”ordningsbetyg”, ”betyg”. Vi kom då till slutsatsen att bedömning ansågs kunna förklaras med stämplingsteorin vilket ledde till att vi utökade våra sökord med kombinationen av föregående sökord och ”stämpling”. Även av erfarna lärare har det kommit in tips på litteratur. Det söktes efter riksdagsmotioner på riksdagens hemsida med liknande sökord. För att utöka med mer forskning kring fenomenet ”ordningsbetyg” letade vi studentuppsatser med sökorden ”ordning och reda i skolan”, ”ordningsbetyg” och ”omdöme”.

3.2 Tillvägagångssätt

Bjurwill skriver att när man önskar att urskilja enskilda individers uppfattningar i en viss fråga lämpar sig intervjumetoden bäst.⁶⁵ Metoden ger möjlighet att följa upp frågor och ge mer uttömmande svar. Efter noggranna överväganden valdes dock enkätundersökning. Denna metod gav oss möjlighet till ett större upptagningsområde och därmed större chans till uppgifter som mer överensstämmer med den variation i synpunkter som lärarkåren kan ha. Vid ett större antal respondenter lämpar sig enkätundersökningen bäst.⁶⁶ En bred statistik kändes relevantare än djupgående intervjuer med ett fåtal personer. I det fallet skulle inte ett brett spektrum kunna redovisas. Den personliga interaktionen var inte nödvändig för att kunna presentera beskrivande statistiska data.⁶⁷ Därför föll sig enkätmetoden mest naturlig. Det

---

⁶⁵ Bjurwill, 2001

⁶⁶ Denscombe, 2000

⁶⁷ Denscombe, 2000

fanns heller inte utrymme för komplettering med intervju. Detta får i så fall ske vid ett uppföljande arbete om ämnet.

Enkätundersökningen lämpade sig bäst då vi ville ha ett stort antal respondenter, som tidigare nämnts. Vår uppfattning var dessutom att enkäten innehåller relativt okomplicerad information.⁶⁸ Viktigt att nämna är också att vårt syfte med enkätundersökningen var att få fram attityder till ordningsbetyg i en kortare form för att kunna få mer generella resultat. Det hade funnits stora svårigheter i detta om vi istället valt intervjumetoden där tidsbrist hade hindrat oss att hinna med ett större antal respondenter. Enkäten var uppbyggd på sådant sätt att vi först gjorde en kortare skriftlig presentation av syftet med enkäten. Även en muntlig presentation utfördes vid lämnandet av enkäterna om vad de handlar om och hur informationen kommer att användas och behandlas. Vår ståndpunkt i ämnet offentliggjordes inte. Lärarna fick i lugn och ro svara på enkäterna och när de var klara samlades dessa in för sammanställning och analys. Viktigt att nämna är att all medverkan var frivillig. Enkäterna var uppbyggda på sådant sätt att de första frågorna fick lärarna att fundera kring fenomenet ordningsbetyg innan de skulle ta ställning till om de var positiva eller negativa till ett införande av ordningsbetyg. Därför befann sig denna fråga sist på enkäten. Enkäten var indelad i fem frågor.⁶⁹

3.3 Databehandling och etiska överväganden

Enkätundersökningen skedde anonymt och personifierades inte. Det är dock viktigt att nämna att vi under arbetets gång kodade enkäterna för vårt eget bruk. Detta underlättade för oss vid sammanställning av resultatet. Kodningen visade oss vilken skola enkäten kom ifrån och varje enkät fick en siffra. Finns det sedan några oklarheter med något av svaren när diagrammen utformas är det en enkel sak att gå tillbaka och kontrollera svaren. Resultatet kommer att visualiseras genom två typer av diagram; liggande stapeldiagram och cirkeldiagram. Vi har valt att redovisa frekvenser på fråga 1-3 och procentuell fördelning på fråga 4-5. Vi är medvetna om det tveksamma med att redovisa en procentuell fördelning när antalet är så litet som 27 personer och en person motsvarar ungefär fyra procent. Intresset vid dessa frågor har emellertid varit att visa på fördelningen.

---

⁶⁸ Denscombe, 2000

⁶⁹ Se enkät bilaga 1

Vår initialt negativa inställning till ordningsbetyg valde vi att inte tydliggöra för de medverkande lärarna i enkätundersökningen för att inte påverka dem i någon riktning. När det gäller hanteringen av litteratur har vi aktivt sökt efter både positiva och negativa aspekter i frågan om ordningsbetyg för att på bästa sätt kunna få en tillförlitlig slutsats.

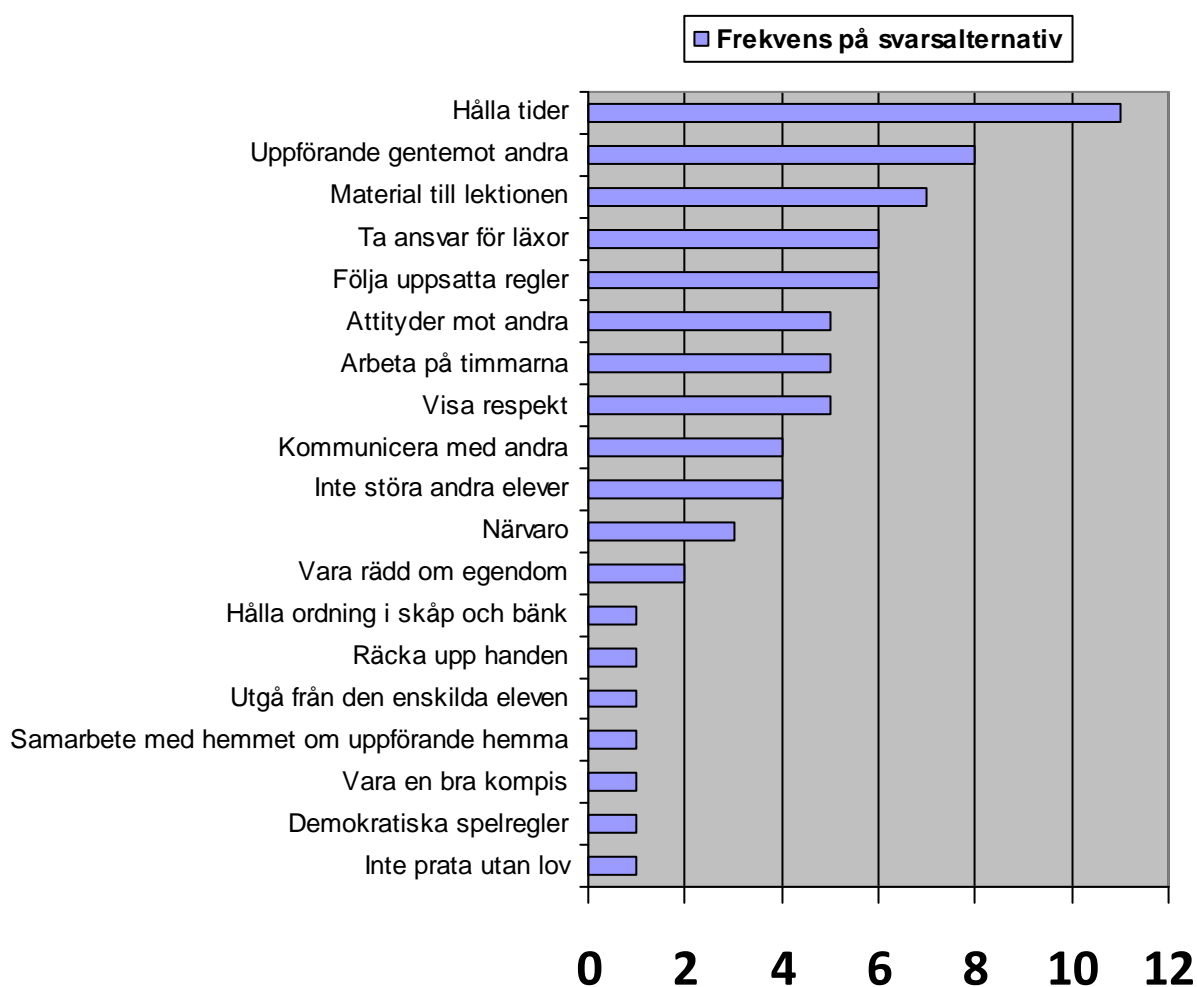
4 Empirisk del

Här redogörs vilka tankar lärare har om ordningsbetyg och om vad ett nyinförande eventuellt skulle föra med sig. Det var 27 lärare sammanlagt på de tre skolorna som deltog i vår enkätundersökning. Resultatet av varje fråga redovisas enskilt och genom diagram för att på ett enkelt sätt visualisera resultatet.

Fråga 1-3 kommer att förtydligas genom ett liggande stapeldiagram. De tillfrågade lärarna har fått ge flera svar på en fråga. Liknande svar har sammanställs under en punkt.

1. Om ett ordningsbetyg ska införas, vad anser du ska vägas in?

På denna fråga har de svarande lärarna gett många exempel på vad de tycker skall vägas in;

Figur 1

Lärarna som svarade anser att det viktigaste är att elever håller tider. Näst högst på listan ser vi att uppförandet spelar en viktig roll. Elever skall ta ansvar för sina läxor, följa uppsatta regler, ha rätt attityd mot andra, arbeta på timmarna och visa respekt. Andra beteenden som lärarna tycker att ett ordningsbetyg skall mäta är hur elever kommunicerar med andra, att de inte stör andra, har bra närvaro, är rädd om egendom och lite andra tänkvärda förslag.

Lärares egna förslag på vad de tycker skall ingå i ett ordningsbetyg kan kategoriseras som formella och informella utgångspunkter. Inom det formella räknas tydliga mätbara företeelser och inom det informella räknas de företeelser vilka är svårämbä. En indelning görs av de båda kategorierna vilket kan förtydligas genom en tabell:

Formella	Frekvens	Informella	Frekvens
Hålla tider	11	Uppförande gentemot andra	8
Material till lektionen	7	Attityder mot andra	5
Ta ansvar för läxor	6	Arbeta på timmarna	5
Följa uppsatta regler	6	Visa respekt	5
Närvaro	3	Kommunicera med andra	4
Vara rädd om egendom	2	Inte störa andra elever	4
Hålla ordning i skåp och bänk	1	Utgå från den enskilda eleven	1
Räcka upp handen	1	Samarbete med hemmet om uppförande hemma	1
Inte prata utan lov	1	Vara en bra kompis	1
Totalt	38	Demokratiska spelregler	1
		Totalt	35

Svaren kan även delas in i vad som anses vara önskvärt beteende och inte. Lärarnas svar på frågan om vad ett ordningsbetyg skall reglera visade att lärarna betonade två sorters beteenden eleverna skall ha enligt deras önskemål, det vill säga det önskvärda beteendet och det icke önskvärda beteendet. Detta kan förtydligas genom följande indelning:

Önskvärt beteende

Hålla tider
Material till lektionen
Ta ansvar för läxor
Följa uppsatta regler
Arbeta på timmarna
Visa respekt
Kommunicera med andra
Närvaro
Vara rädd om egendom
Hålla ordning i skåp och bänk
Räcka upp handen
Vara en bra kompis

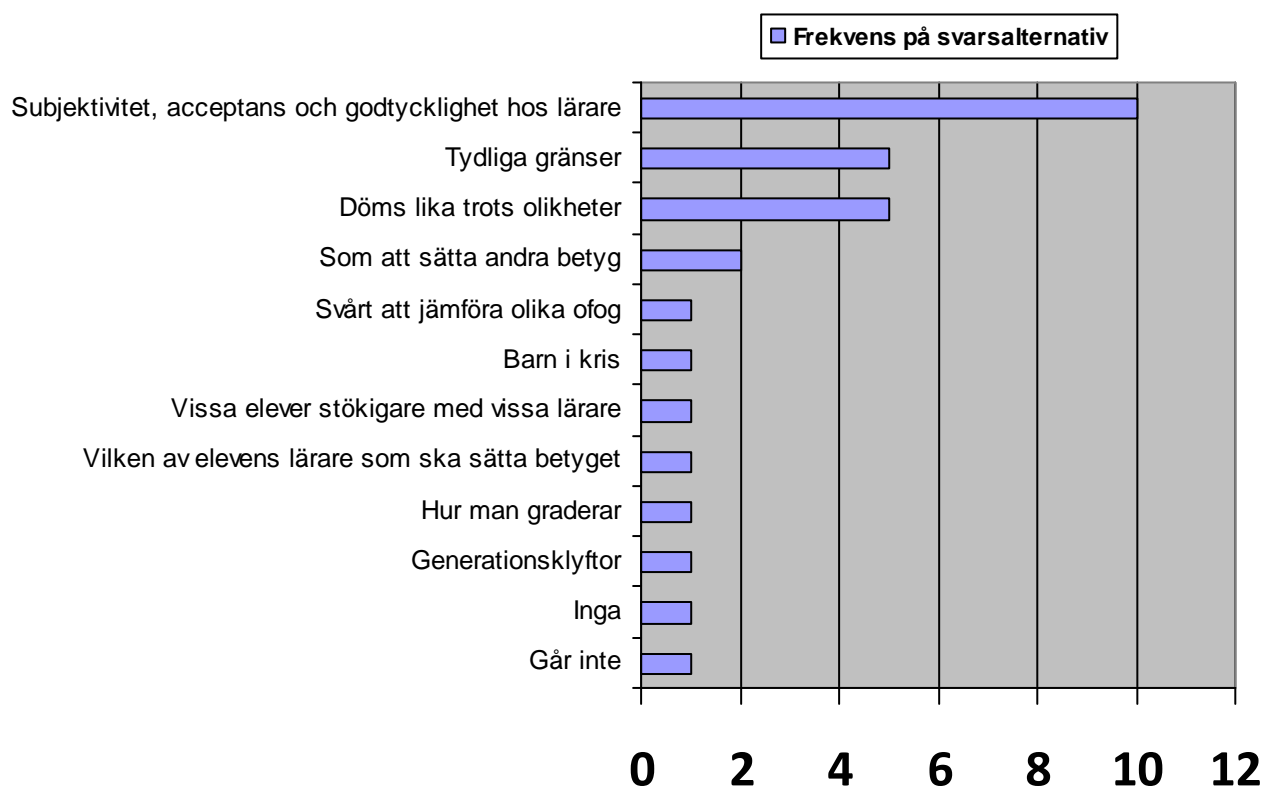
Icke önskvärt beteende

Inte störa andra elever
Inte prata utan lov

Neutralt/Svärdefinierat

Uppförande gentemot andra
Attityder mot andra
Utgå från den enskilda eleven
Samarbete med hemmet om uppförande hemma
Demokratiska spelregler

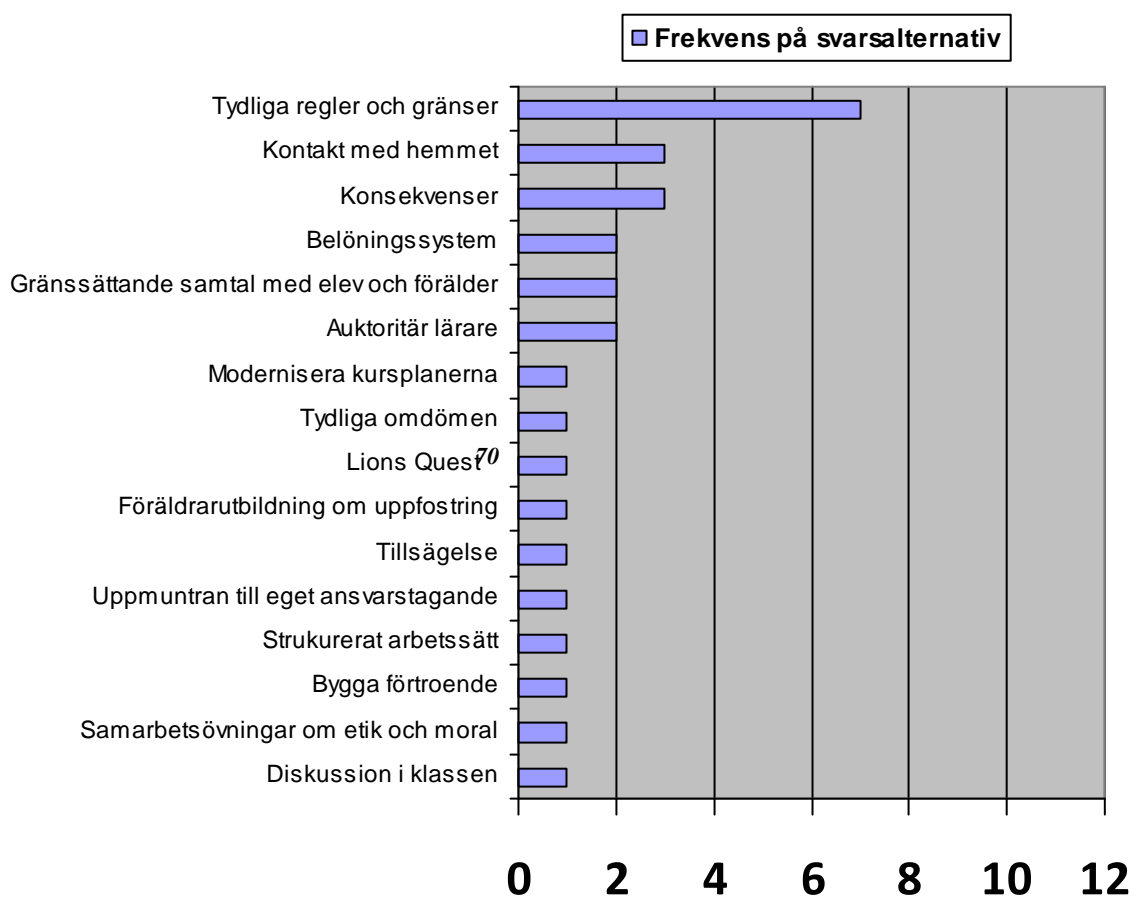
2. Vilka svårigheter kan finnas med gradering av ordningsbetyg?

Figur 2

Svårigheter med gradering som de tillfrågade lärarna ser är främst lärarnas subjektiva bedömning där betyget kommer att bero på vilken lärare eleven har. En tydlig gränssättning ses också som ett problem, likaså att elever bedöms lika trots deras olikheter. Några lärare ser inte skillnader mellan att sätta ordningsbetyg och att sätta de betyg som finns idag. Fler svårigheter, såsom att betygsätta barn med speciella omständigheter, gradering med mera ses, medan bara en endaste lärare av de tillfrågade anser att det inte finns några svårigheter med att sätta ordningsbetyg.

3. Finns det andra metoder som är lämpliga för att skapa ordning och reda? Har du några förslag?

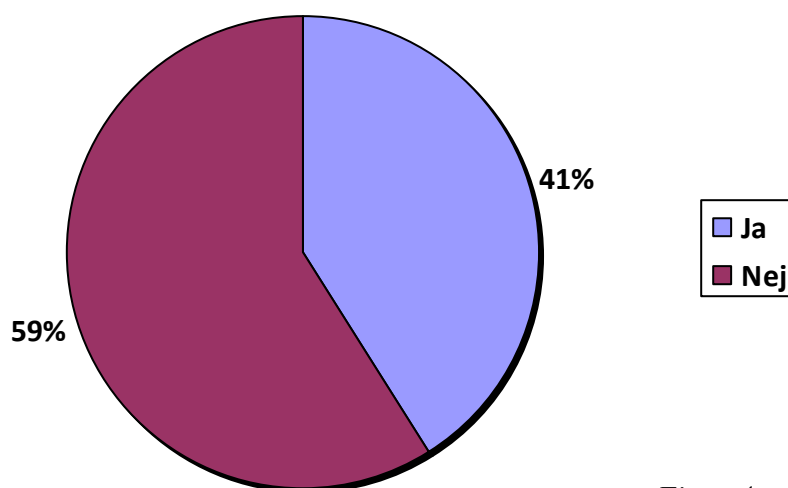
Figur 3

De metoder som lärarna föreslår för bättre ordning och reda är främst att sätta tydliga gränser, ha mycket kontakt med hemmet, konsekvenser för dåligt uppförande, belöningsystem och högre auktoritet för lärarna bland annat. Lions Quest nämndes även, samt modernisering av kursplanerna, samarbetsövningar för etik och moral och föräldrabildning om uppfostring. En tillfrågad lärare anser att det skall räcka med tillsägelser.

Fråga 4 och 5 kommer vi att visualisera genom cirkeldiagram, då detta är tydligast för ändamålet. Resultaten presenteras procentuellt för att skapa tydlighet, med en procentenhets noggrannhet.

⁷⁰ Lions Quest består av ett läromedel kallat "Tillsammans" som är anpassat till Lpo94. Läromedlet uppmuntrar och stärker positivt beteende för en drogfri uppväxt. Se mer information på www.lions-quest.se.

4. Har du haft betyg i ordning och uppförande när du var yngre? Om Ja, hur upplevde du detta?

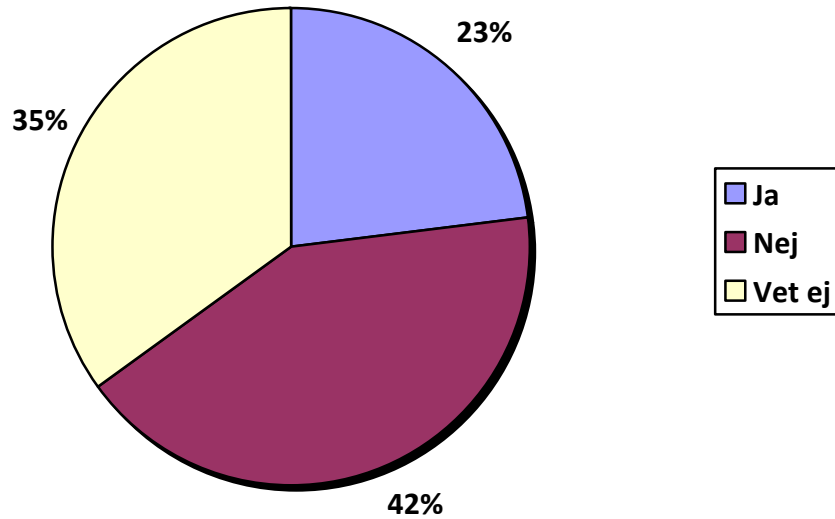

Figur 4

Utav de elva lärare som haft ordningsbetyg tidigare har några positiva och några negativa minnen till hur det var. Fem utav lärarna svarar att det inte störde dem, det var inga diskussioner kring det men en utav dessa tycker det var jobbigt att betyget kom till föräldrarnas kännedom och tycker det kunde ha räckt med ett samtal hem. En annan lärare tycker det var pinsamt men nyttigt med ordningsbetyg. Två stycken håller med om att det var svårt att få ett annat betyg än A. Jämförelsevis skriver en lärare: ”De som fick BC, C och D = underkänt hade nog med problem utan denna stämpel!”. En annan skriver: ”Om en lärare inte tyckte om en elev kunde läraren ”sätta dit” eleven. Mycket subjektivt och orättvist alltså.”. En annan av de elva lärarna som haft ordningsbetyg tycker det var mycket positivt att ha ordningsbetyg och ytterligare en har inte kunnat minnas hur det var.

5. Anser du dig vara för ett införande av ordningsbetyg? Motivera.

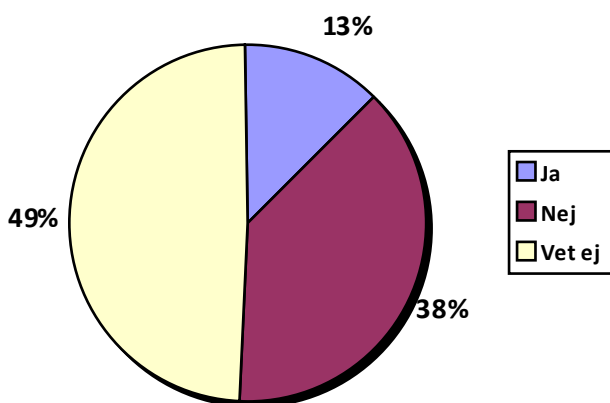
På denna fråga har endast 26 av de 27 lärarna svarat.

Figur 5

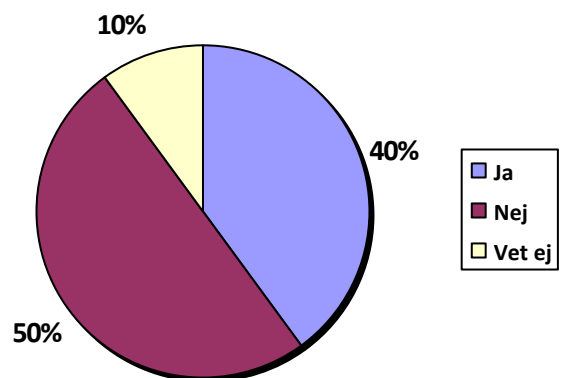
Efter detta översiktsdiagram gör vi ytterligare två cirkeldiagram som skiljer på lärare som inte haft ordningsbetyg tidigare och de som haft det.

Av de lärare som inte haft ordningsbetyg tidigare ser resultatet ut som följande:

Figur 6

Av de lärare som haft ordningsbetyg tidigare ser resultatet ut som följande:

Figur 7

Lärarnas motiveringar till om de är för ett införande av ordningsbetyg delar vi upp i tre kategorier, det vill säga de som svarade ”ja”, ”nej” och ”vet ej”. Lärarnas motiveringar är sammanfattade.

”Ja”

Ordningsbetyg bidrar till trevligare uppförande hos eleverna och det ger mer diskussioner om moral och etik. Idag är det för mycket oordning i skolorna, det saknas vuxna som inte kan sätta gränser och det finns barn som inte känner ansvar och inte bryr sig, medan ordningsbetyg motverkar detta. Eleverna blir medvetna om att de får ordningsomdömet med sig vidare i livet. Det är viktigt att bidra till elevers sociala träning.

”Nej”

Det är svårt att sätta betyg på en längre period, att se utifrån varje barn och att sätta betyg på bokstavs barn. Relationen mellan lärare och elev bedöms. Det är förnedring att sätta utifrån enskilda lärares tyckanden. Några lärare tror inte att ordningsbetyg är lösningen till lugn och ro och att det enbart bekräftar något alla redan vet.

”Vet ej”

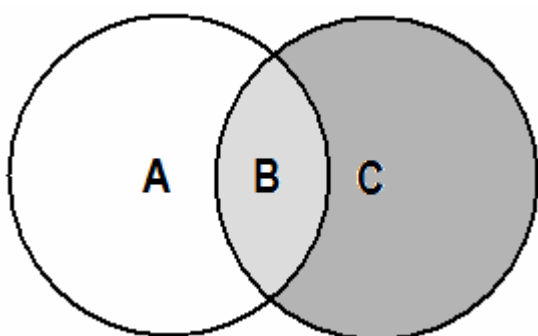
Risken med ordningsbetyg är att lärare kan lägga över problemet på eleven fast det är vuxna som skapat situationen. Det kanske vore bättre med åtgärdsprogram. Att sätta ordningsbetyg kan vara svårbedömt när det gäller bokstavs barn och andra barn med problem. Det kan också uppfattas som att gå tillbaka i utvecklingen men samtidigt förstörs dagens undervisning av dålig attityd och brist på respekt. Det behövs högre krav men det är tveksamt om det är genom betyg eller inte. Tveksamheter finns också inför vad ordningsbetyg egentligen skall visa samt om det påverkar gymnasieintag. Ordningsbetyg likställs med andra betyg och samma svårigheter.

5 Analys

I analysen analyseras frågeställningens delar genom litteraturdelen och resultatet av enkätundersökningen. Meningen med att sätta ordningsbetyg kan fastställas till två orsaker. Den ena orsaken är att de problem som finns i dagens skola skall dämpas och den andra orsaken är att elever skall erhålla ett bättre beteende vilket gynnar dem själva. Anledningen till att sätta ordningsbetyg som en konsekvens av skolans problem kan inte jämföras med den anledning till varför betyg sätts i andra ämnen. De betyg eleverna får idag är till för att hjälpa elever att anstränga sig och därmed bli bättre i dessa ämnen. Att endast sätta in ordningsbetyg som en lösning till skolans disciplinära problem visar på en missuppfattning på vad betyg egentligen skall användas till. Politikernas främsta syfte med att införa ordningsbetyg är snarare att få bukt med skolans problem som helhet.

5.1 Konsekvenser av stämpling och avsaknaden av adekvata lösningar

En stämpling av en individs beteende är ett sätt att påvisa att personen ifråga har trätt över en särskild social gräns.

Figur 8

Figuren symboliserar allt mänskligt beteende. Område A inkluderar det normativa och önskvärda beteende som omgivningen sätter på samhällets medlemmar. Så länge individen befinner sig inom område A är personen inte stämplad som avvikande, personen kan kanske kallas för "normal". Om individen begår handlingar som medför att dennes beteende inte längre inkluderas inom den normativa avgränsningen, det vill säga beteendet ingår inte i område A, kommer personen att stämplas som avvikande av samhällets övriga medlemmar och ingå i område C. Vissa beteenden kan dessutom anses önskvärda av några och mindre önskvärda av andra och därmed ingå i figurens gråzon, område B.

Exempelvis är laglydighet ett beteende som inkluderas inom område A. Om en person begår kriminella handlingar har denne lämnat området och definieras därför som kriminell (avvikande). Likadant kan ordningsbetyget förstås. En elev som beter sig oordningsamt har överstigit gränsen för det önskvärda beteendet i skolan (avvikande). Både kriminell och ”stökig elev” är stämplingar för personer som går över gränsen för det normativa beteendet. För att hindra att stämplingen inte får ett permanent fäste hos de personer som definieras som avvikande, införs ofta ett åtgärdsprogram för att återföra individen till det normativa beteendet (område A).

En person som begått ett brott skall enligt brottsbalken erhålla en påföljd (straff). Efter avtjänat straff ses denne inte längre som kriminell, personen har återförts till område A. Liknande åtgärdsprogram finns för elever som underpresterar i befintliga skolämnen vilka betygsätts. Åtgärderna inkluderar bland annat specialpedagoger i ämnet, på så vis motarbetas en permanent stämpling av eleven som ”dålig” i respektive ämne. En elev som är stökig och erhåller ett negativt omdöme i ordning behöver ett åtgärdsprogram för att återinföra/utveckla ett ordningsamt beteende hos denna. En sådan handlingsplan behöver utvecklas om ett ordningsbetyg införs i skolorna, för att stämplingen inte skall bli permanent hos eleven.

5.2 Lärares tankar angående ordningsbetyg

Enkätundersökning bland lärare gjordes då deras tankar kring ett införande av ordningsbetyg är själva syftet med uppsatsen. Lärarnas svar på frågan om vad ett ordningsbetyg skall reglera visade att lärarna betonade vilka önskvärda beteenden eleverna bör ha. Attityderna till ordningsbetyg kan därmed sägas bygga på normaliserande antaganden. Ordningsbetyg finns som förslag för att reglera elevens beteenden, men efter att genom stämplingsteorin konstaterat att om man ständigt visar en person att man har en viss bild av denne, anpassar sig denna person antagligen till detta beteende. Detta ger nödvändigtvis inte en korrekt bild av hur denne personen egentligen är. Det finns andra strategier för att få en bättre arbetsmiljö i klassrummet (se bilaga 2).

Utifrån lärarnas svar i frågan om vad ett ordningsbetyg bör innehålla kan man utläsa en norm. Denna norm, angående hur elever skall bete sig, visade sig innehålla önskingar om främst eftersträvansvärt beteende. Dessa beteenden var att hålla tider, ta med sig material till lektioner, ansvara för läxor, följa regler, arbeta på timmarna, visa respekt, kunna

kommunicera, närvara, vara rädd om egendom, hålla ordning i skåp och bänk, räcka upp handen och att vara en bra kompis. Även icke önskvärda beteenden togs upp, det vill säga att inte störa andra elever och att inte prata utan lov.

Antal förslag som finns angående vad ett ordningsbetyg skall innehålla beräknas genom frekvens, det vill säga beräkning av hur många lärare som har gett ett svar inom varje kategori. Antal formella förslag har en total frekvens på 38 och de informella förslagen har en total frekvens på 35 vilket motsvarar 52 procent respektive 48 procent. Detta visar att de tillfrågade lärarna tycker att det är ungefär lika viktigt att elever följer regler som att de är socialt anpassade. Detta skulle tyda på att lärare ser regelföljd och social anpassning som normala elevbeteenden. Politikerna anser att ordningsbetyg skall reglera elevers förmåga att hålla tider. Detta kan ses som exempel på att även politikerna betonar regelföljd och social anpassning. Detta förslag sattes högst på listan om vad lärare tycker skall vägas in.

Eftersom formella företeelser är lättare att mäta än informella är dessa då lättare att bedöma. Vid bedömning av informella handlingar spelar läraren en viktig roll. Många av de tillfrågade lärarna anser att en lärare kommer att bedöma subjektivt vad gäller ordningsbetyg, det vill säga att lärare inte har exakt samma uppfattning om vad ett önskvärt beteende innebär.

Angående vilka svårigheter lärarna tror att gradering av ordningsbetyg skall ge ansåg endast en lärare av 27 att det inte fanns några svårigheter med graderingen. De främsta svårigheterna lärarna såg med graderingen var att elever döms lika trots olikheter och att det är svårt att tillämpa tydliga gränser i elevers beteende. Högst upp på listan med klar majoritet ansåg de tillfrågade lärarna att lärares subjektivitet, acceptans och godtycklighet kommer att sätta sin prägel på elevers betyg. Det blir upp till läraren när elever går över gränsen. Detta kan jämföras med att ur ett strukturperspektiv har även lärarna påverkats (och påverkas fortfarande) av olika organisatoriska tillhörigheter som har gjort dem till de personerna de är idag. Därför har lärarna också egna gränser och deras godtycklighet och acceptans är olika.

Av de 27 tillfrågade lärarna var det elva som tidigare i sitt liv haft ordningsbetyg. En fråga som hade mindre relevans för undersökningen, men som ändå kunde vara intressant att ha i åtanke utifrån deras erfarenheter. De som haft ordningsbetyg hade klarare åsikt om vad de anser om ett nyinförande av ordningsbetyg, än de som inte har haft ordningsbetyg. De var antingen positiva eller negativa, endast en av de elva lärare som haft ordningsbetyg tidigare

visste inte var denne stod i frågan. Däremot var det endast fyra av dessa elva personer som var positiva till ett införande, det vill säga 36 procent. Lärarna hade olika åsikter om vad de tyckte om att få betyg i ordning och uppförande. Fem utav de elva lärarna ansåg att de inte besvärades av det. En lärare ansåg att de som blev underkända hade nog med problem utan en sådan stämpel och en annan tänkvärdhet handlade om att om en lärare inte gillade en elev kunde läraren sätta ett orättvist betyg. Endast en av de elva lärarna som haft ordningsbetyg tyckte det var mycket positivt att få ordningsbetyg.

Av de lärare som inte haft ordningsbetyg tidigare var det åtta personer av sexton som inte visste var de stod i frågan om ett nyinförande av ordningsbetyg, det vill säga 50 procent. Det uppfattas av dessa lärare som en tillbakagång i utvecklingen. Däremot anser de att det ändå behövs högre krav på grund av bristande respekt hos eleverna men är tveksamma till ett införande av ordningsbetyg. De lärare som var positiva till ett nyinförande tyckte att ordningsbetyg bidrar till trevligare uppförande hos elever och mer ordning i skolan. De som var negativa ansåg att relationen mellan lärare och elev bedöms.

5.3 Tänkbara konsekvenser av ett ordningsbetyg

Genom att granska vad forskare, politiker och lärare anser kan tankar om eventuella konsekvenser av ordningsbetyg ses. De politiker som är positiva till ordningsbetyg är moderater och kristdemokrater samt de som är negativa är miljöpartister och socialdemokrater. Ingen hänsyn tas till om lärarna, politikerna och forskarna i fråga tillhör någon mer grupp än den de representerar här. En jämförelse görs mellan de positiva och de negativa tänkbara konsekvenserna av ett införande av ordningsbetyg som av ovanstående förts på tal.

En minoritet av lärare som varit med i undersökningen menar att ett införande av ordningsbetyg skulle medföra trevligare uppförande hos elever och att de lär sig att känna ansvar. Betyget bidrar även till elevers sociala träning. Politiker som förespråkar ordningsbetyg anser att ordningsbetygets fördelar är att elever lär sig att dåligt beteende inte accepteras och önskvärt beteende belönas. Betyget förhindrar att elever förlorar respekt för skola och samhälle. Dessa politiker anser även att genom att läraren ställer krav på elever vet eleverna precis vad som behövs göras åt sitt beteende. När de vet vad som behöver korrigeras i deras beteende kan de därmed bättra sig. Eleverna mår även bra utav att det sätts gränser.

Utan någon vidare definition menar både politiker och forskare att ett bra uppförande skulle innebära bättre betyg i övriga ämnen också. Påpekas skall göras att elevers beteende inte får vägas in i kunskapsbetygen.

Observationer används för att kunna sätta ordningsbetyg. Rowntree (1977) menar att under observationer beter sig en del elever efter de förväntningar de har på sig vilket ofta får en positiv verkan eller reagerar inte elever på observationen. Eftersom lärare är intresserade av elevers framsteg kan elever bli stimulerade till att upprätthålla dessa.

Politiska förespråkare (Beatrice Ask med flera) menar att en god miljö skapad genom ordningsbetyg ger bättre förutsättningar för elever med problem såsom de med koncentrationssvårigheter och de som är utsatta för mobbning. I kontrast till detta kan tydligt ses att barn i andra utsatta situationer kommer att drabbas negativt av ett införande av ordningsbetyg. Persson (2005) menar att de elever med upprepande misslyckanden kan börja känna meningslöshet inför skolan, vilket också kan härledas till stämplingsteorin. Lärare tror att det är svårt att bedöma bokstavs barn bland andra vid ett införande av ordningsbetyg. Andersson (1999) menar att de som har dåligt självförtroende lätt blir nedstämda vid negativ kritik. Likaså kan dåligt självförtroende uppstå vid negativ kritik och även förstöra självkänslan då man tillrättavisas. Beröm behövs då för att motverka detta. Lärarna påpekar att elever är olika men att de ändå kommer att jämföras och bedömas enligt samma kriterier.

Det finns två sätt att se på en elevs beteende enligt Ahrne et. al. (2003), det vill säga genom aktörs- samt strukturperspektivet. Ur ett strukturperspektiv spelar dessutom familj och kultur en viktig roll för personens sociala beteende. I strukturperspektivet regleras personen av normer från olika organisatoriska tillhörigheter och därmed inskränks även dennes frihet. Att bedöma ett visst beteende från en elev kan alltså även ses som ett sätt att bedöma dennes sociala bakgrund.

Enligt tillfrågade lärare är den största nackdelen med att införa ordningsbetyg att olika lärare kommer att bedöma på olika sätt då de har olika referensramar om vad de tycker är acceptabelt beteende. Det blir subjektiva bedömningar där betyget kommer att bero på vilken lärare eleven har. Lärare använder godtycklighet och har olika acceptans vilket kommer att reglera elevernas betyg. En korrelation kan göras till hur det absoluta betygssystemet gick till

förr där lärare fick vara fri i sin bedömning. De tillfrågade lärarna tror också att om en lärare inte tycker om en elev kan betyget påverkas av deras relation, läraren kan därmed sätta ett orättvist betyg.

Beatrice Ask och flera andra politiska förespråkare anser att betygskriterier av ordningsbetyget skall utarbetas lokalt. De lokala betygskriterierna bidrar till att människor i olika delar av Sverige definieras ordningsamma på olika sätt. Betygen blir därmed inte jämförbara förutom med dem som betygsätts med samma kriterier, det vill säga de som går på samma skola eller i samma kommun.

5.4 Normaliseringsprocessen

De tillfrågade lärarna har en bild av vad önskvärt och icke önskvärt beteende är. Dessa beteenden ingår i vad ett ordningsbetyg bör reglera enligt lärarna. Man kan jämföra detta med att en normaliseringsprocess pågår i skolan, för att få alla elever att platsa inom ramen för önskvärt beteende. Detta visualiseras i figur 8 (s.27). Ordningsbetyg blir då ett sorts medel i denna process, en metod för att bibehålla normen av det normala önskvärda beteendet hos eleven. Tidigare forskning av lärarstudenter visar att ordningsbetyget blir ett maktmedel med syfte att skrämja och fostra elever till ett bättre beteende. Ett annat dilemma med ordningsbetyget som också framkommit är hur det så tydligt visar skillnaden mellan skolans normer och hemmets normer, två olika normaliseringsprocesser, vilket givetvis medför förvirring för elever med stora skillnader mellan dessa olika världar. Ser man på ordningsbetygets historik så var det förr ett väldigt kyrkligt styrt samhälle och så även skolan, vilket innebär att hemmets situation och skolans situation överensstämde bättre. Idag påverkas hemmiljön av flera olika faktorer såsom att kyrkan inte längre har någon större inverkan samt även att samhället idag är mer nyanserat på grund av bland annat invandring.

5.5 Stämpling

Går man vidare och ser till det beteende som ligger i område C ser man det icke önskvärda beteendet, det beteende som ordningsbetyget har som funktion att hindra. Det innebär att beteende som ligger utanför den satta normen straffas och stämplas. En normaliserande granskning av beteendet görs, det kvalificeras, klassificeras och straffas. Straffet kan om ordningsbetyg införskaffas leda till sänkt betyg och ”Ordning och reda”. Auktoriteten visar då för eleven vilken bild de har av denne. Ser man då på stämplingsteorin innebär detta att om

denne elev ständigt får dåligt betyg i ordning och uppförande så finns risken att denne elev anpassar sitt beteende till denna stämpling. Eleven kan börja underprestera. Om läraren betyder mycket för eleven har denna ett stort inflytande i frågan om hur eleverna ser på sig själva.

5.6 Summering

Ordningsbetyg har kommit som förslag för att lösa problem i ordning och reda i skolan. Undersökningen visar att det finns åsikter om både för- och nackdelar med ett införande av ordningsbetyg. Det är främst barn i utsatta situationer och barns olikheter som drabbas negativt av ordningsbetyg. Barn som är annorlunda negligeras. Likaså utgör lärares subjektiva bedömning en stor risk av införandet. Det finns svårigheter med att jämföra för- och nackdelar med ordningsbetyg då antal positiva och negativa konsekvenser inte kan värdesättas enligt ett poängsystem.

Lärarna som deltog i undersökningen vill ha ett önskvärt beteende hos eleverna såsom att hålla tider, arbeta på lektionstid etcetera, där ett fåtal av lärarna ansåg att ordningsbetyg skulle vara en lösning till detta. Ordningsbetyget skulle i så fall vara ett medel i den normaliseringsprocess som finns i strävan efter att få just önskvärt beteende hos elever. I denna strävan kan elever med icke önskvärt beteende bli stämplade och uppehålla detta beteende. Vid införande av ett ordningsbetyg behövs ett åtgärdsprogram för att sträva mot en positiv utveckling hos elever som erhållit ett negativt omdöme i ordning och reda. Detta behövs för att stämplingen inte skall bli permanent hos eleven.

För att summera lärares åsikt i frågan om ordningsbetyg kan man se att det sammantaget var sex lärare ute på skolorna av 27 som ville att ett ordningsbetyg skall införas, vilket motsvarar endast 22 procent.

6 Diskussion

Svaret på frågan kring sambandet mellan lärarnas attityd och enskilda politikernas motioner tyder på ett negativt samband mot lärarnas attityd och borgerliga politikernas förslag. Det föreligger ett positivt samband mellan lärarnas svar och vänsterpolitikernas uttalanden. Politiker och lärare är alltså inte överens över effekterna av ett betyg i ordning och reda även om man kan sägas vara överens om vad man vill uppnå.

De resultat som vi nått tyder på att lärarnas attityder till en införande av ordningsbetyg är avvaktande och negativa. Med detta menar vi att analysen kring lärarnas inställning till ett sådant betyg tenderar till ett negativt svar men det finns en stor grupp av osäkra lärare. Vår teoretiska ansats stöder lärarnas osäkerhet. Vidare forskning är nödvändig innan ordningsbetyg införs i Sveriges skolor.

För att motarbeta en permanent stämpling av elever som erhåller ett negativt omdöme i ordning behövs en handlingsplan för att återinföra/utveckla ett ordningsamt beteende hos eleven om ett ordningsbetyg införs i skolorna. Därför kan möjligtvis ordningsbetyg enbart medföra nya problem till skolan utan att tillräckliga åtgärder finns för att möta dessa problem. Då kan andra metoder vara lämpligare att sätta in från början.⁷¹ Frågan är då egentligen hur hantering och uppföljning kommer ske av de barn som inte uppnår målen för att bli godkänd i ordning och uppförande och vilka resurser som kommer att avsättas till detta.

Utifrån resultat och analys kan ses både eventuella för- och nackdelar med ett införande av ordningsbetyg. Däremot kan vissa åsikter om fördelarna kritiserars. Både politiker och forskare menade att bra uppförande ger bättre betyg även i andra ämnen. Frågan är vad de baserar denna information på och om det gjorts undersökningar. Likaså menar forskarna att vid observationer agerar elever främst positivt då de har förväntningar på sig. Här har de heller inte gjort undersökningar inom området och det saknas då vetenskapliga belägg för dessa påståenden. Detta understöder vårt resultat som visar att vidare forskning är nödvändig. Precis som tidigare lärarstudenter konstaterat har dock några av de tillfrågade lärarna i vår enkätundersökning uttryckt sin önskan om högre auktoritet. Detta för att få mer kraft i sitt agerande vilket möjligtvis betyg i ordning och uppförande kan medföra.

---

⁷¹ Se exempel på pedagogiska strategier för ordning och reda bilaga 2

Bedömningen av ordningsbetyg utgörs av lärarens elevobservationer. Faktainsamlingen skiljer sig markant från övriga ämnen, där prestationer ofta är i fokus för betygssättningen. Alltså medför ordningsbetyg också nya krav på betygssättning. Ett problem som uppstår med observation för betygssättning är att läraren knappast befinner sig i elevernas närhet konstant under skolveckorna. Intuitivt kan sägas att ordningsproblemen är som störst i högstadielklasserna, där eleven har olika lärare till olika ämnen. Frågan blir då, vem skall sätta ordningsbetyget och hur mycket av elevens skolbeteende blir faktiskt betygssatt? Eller skall lärarna mötas och slå ihop ett medelbetyg i elevens sammantagna ordningsbeteende? Hur betygssätts beteendet på skolrasterna och utav vem? Ordningsbetyg medför nya besvärliga situationer för både lärarna och elevens respekt för betygen.

För att det inte skall bli subjektiva bedömningar behövs konkreta betygskriterier vilka svarar mot formella beteenden. Här kan räknas in att hålla tider, medföra skolmaterial till lektionen bland annat. Gränsen för var ovårdat språk går och om elever är för ”pratiga”, det vill säga informella beteenden, blir väldigt subjektiva bedömningar och beror på vilken lärare eleven har. Alltså bör ett införande av ordningsbetyg fokusera på de formella handlingarna för att undvika validitetsproblem. Men vid ett sådant tilltagande uppstår en motsägelsefull konsekvens: Det politiska motivet till ordningsbetyg är framförallt disciplinproblemet uppkommet ur mobbing, ovårdat språk etcetera. Om ordningsbetyget enbart fångar upp det formella beteendet kommer det informella beteendet kvarstå och förbli outvecklat. Alltså löser inte ett formellt ordningsbetyg det disciplinproblem som politikerna uppmärksammat, vi är tillbaka på ruta ett. Vi kan alltså konstatera att gradering utav ordningsbetyg är ett problem vilket vi ytterligare kan stödja genom att hänvisa till tidigare lärarstudenters resultat.

En intressant tänkvärdhet, som nog alltid har varit intressant, är de lärare som har favoriter i klassen och låter betygssättningen influeras av detta. Vissa elever vet att det fungerar på det sättet och blir därför kanske inställsamma mot läraren, vilket även en intervjuad lärare i litteraturen tog upp. Det finns alltså en risk att betyg i ordning och uppförande baseras på lärarens godtycklighet. Det kan vara svårt att bedöma subjektivt. Svårigheten angående lärarens subjektivitet och godtycklighet beskrivs också av andra lärarstudenter som forskat kring liknande ämne.

De elever som har det svårt hemma och därav eventuellt är stökiga i skolan kommer att få dåliga betyg i uppförande. Kritik kan riktas mot anledningen till det dåliga betyget där läraren sätter betyg på elevens sociala bakgrund. Olika synsätt tillämpas även på beteende i olika samhällen såsom inom olika religioner och länder. Skillnader mellan normer i hemmet och normer i skolan påverkar elevers skolsituation enligt strukturperspektivet (vilket innebär att familj, kultur etcetera påverkar hur en individ handlar). Detta överensstämmer med vad tidigare forskning av lärarstudenter kommit fram till. Normskillnaden medför även att normaliseringsprocessen i skolan blir svår att genomföra.

Vid ett eventuellt införande av ordningsbetyg behövs komplettering av skriftliga omdömen, annars tillkännages inte för elever och allmänhet vad eleverna faller på i sitt bristande beteende.

Trots att vi konstaterat att vidare forskning i ämnet är en nödvändighet har vi dock åsikten att en del resultat är någorlunda tillförlitliga då liknande forskning av lärarstudenter till en viss del uttrycker samma resultat.

Vi gick in med inställningen att ordningsbetyg överhängande var negativt för eleverna och därför inte bör införas. Även en majoritet av de tillfrågade lärarna ansåg att ett införande av ordningsbetyg var ett sämre alternativ som metod för att åstadkomma bättre ordning och reda.

7 Vidare forskning

Idag tillämpas ordningsbetyg i andra nationer, Norge är en av dessa och dessutom ett närliggande land. Ett förslag på vidare forskning kan vara att undersöka hur ordningsbetyg fungerar där för både lärare och elever, samt vilka betygskriterier som gäller. Möjligtvis kan man då diagnostisera en möjlig framtid av ordningsbetyg i Sverige.

8 Sammanfattning

Moderaterna, Folkpartiet, Centern och Kristdemokraterna anser att ett införande av ett ordningsbetyg skall motverka skolans disciplinära problem som de anser beror på stökiga elever. Detta förslag ifrågasätts med stämplingsteorin i åtanke, en teori där människor uppfyller de förväntningar som ställs på dem, negativa som positiva. Negativa konsekvenser kan vara lärares subjektivitet i bedömningen och att relationen mellan lärare och elev kan bedömas där inställsamhet i det närmaste förespråkas som en konsekvens. Positiva konsekvenser kan vara att elever genom bättre uppförande får bättre betyg i andra ämnen också.

Det som bedöms kan kategoriseras som informella och formella handlingar där informellt beteende hos eleven kan vara att visa respekt och exempel på formellt beteende kan vara att hålla tider. Informella handlingar kan därför ses som svårbedömda och problem kan urskiljas vad gäller betygskriterier av dessa. Här kommer lärares subjektiva bedömning in i bilden och ordningsbetyg i informella handlingar kommer därmed att bero på vilken lärare eleven har. Ur ett aktörs- och strukturperspektiv ses personers beteende på två sätt, det vill säga som fria valda handlingar respektive handlingar som påverkas av personens sociala bakgrund. Ur ett strukturperspektiv kan bedömning av ordningsbetyg därför ses som bedömning av en elevs sociala bakgrund. Då elever med olika bakgrund kommer till skolan blir en normaliseringsprocess svår att genomföra genom ordningsbetyg.

Då lärare är de som skall tillämpa ordningsbetyg vid ett eventuellt införande är det intressant att undersöka attityderna bland dessa. 27 lärare på tre olika skolor har deltagit i en enkätundersökning angående ordningsbetyg. Det har där visat sig att majoriteten lärare inte var positiva till ett införande, endast 22 procent var för.

Trots vissa positiva aspekter till ordningsbetyg, såsom att om man inte har ordningsbetyg vägs elevens beteende in i ämnesbetygen enligt litterära undersökningar, visade det sig att de negativa aspekterna utgjorde en övervägande del.

Referenser

Tryckta källor

Ahrne, G, Roman, C, Franzén, M. (2003). *Det sociala landskapet – En sociologisk beskrivning av Sverige från 1950-talet till början av 2000-talet*. 3 uppl. Göteborg: Bokförlaget Korpen.

Allard, B, Måhl, P, Sundblad, B. (1994). *Betyg och elevens rätt till kunskap*. Stockholm: Liber.

Andersson, H. (1999). *Varför betyg? – historiskt och aktuellt om betyg*. Lund: Studentlitteratur.

Andersson, I. (1988). *Barn som behöver – skolans problembarn i prosa, dikt och bild*. Stockholm: Folksam.

Andersson, P. (2000). *Att studera och bli bedömd*. Linköping: UniTryck/LTAB.

Backman, J. (1998) *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.

Bjurwill, C. (2001) *A, B, C och D – Vägledning för studenter som skriver akademiska uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.

Björklund - B, L, Jönsson, A, Kjellström, K, Lindberg, V, Lindström, L. (2005). *Pedagogisk bedömning: Att dokumentera, bedöma och utveckla kunskap*. Stockholm: HLS förlag.

Brante, T, Andersen, H, Korsnes, O. (2001). *Sociologiskt lexikon*. Stockholm: Natur och Kultur.

Charles, C.M. (1984). *Ordning och reda i klassen*. Malmö: Liberförlag.

Davidsson, L, Sjögren, B, Werner, L. (1996). *Betyg – grundskola, gymnasieskola, komvux*. 3 uppl. Göteborg: Graphic Systems AB.

- Denscombe, M. (2000). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Egidius, H. (1992). *Betygsättning och utvärdering i skola och utbildning*. Malmö: Gleerups.
- Ekengren, A-M, Hinnfors, J. (2006) *Uppsats-handbok. Hur du lyckas med din uppsats*. Danmark: Studentlitteratur.
- Foucault, M. (2003). *Övervakning och straff*. Halmstad: Bulls Graphics AB.
- Giddens, A. (2003). *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Glentow – D, B. (2006). *Förebygg och åtgärda läs- och skrivsvårigheter: metodisk handbok*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Johansson, S. (2003). *Tankar om valfrihet för elever, föräldrar och pedagoger – betyg som kunskapsutvecklingsstimulerare eller bestraffning*. Stockholm: Vittra utbildning.
- Krantz, J, Persson, P. (2001). *Sex, godis och mobiltelefoner – pedagogik underifrån*. Lund: Wallin och Dalholm.
- Landahl, J. (2006). *Auktoritet och ansvar - Lärares fostrans- och omsorgsarbete i historisk belysning*. Stockholm: Stockholms Universitet
- Leijonborg, L, Björklund, J. (2002). *Skolstart – dags för en ny skolpolitik*. Stockholm: Ekerlids Förlag.
- Lgr 62, *Läroplan för grundskolan. Allmän del*. Skolöverstyrelsens skriftserie 60. Stockholm: SÖ-förlaget.
- Lindström, L, Lindberg, V. (2005). *Pedagogisk bedömning*. Stockholm: HLS.
- Läraryrket. (2004). *Lärarens handbok*. Stockholm: Läraryrket.
- Nilsson, M. (1977). *Bakom betygen*. Malmö: Beyronds AB.

Utbildningsdepartementets normgrupp. (1980). *Normer och normlöshet – Essäer om skolmoral och samhällsmoral under redaktion av utbildningsdepartementets normgrupp*. Helsingborg: Liber

Persson, B. (2005). *Elevens olikheter och specialpedagogisk kunskap*. Stockholm: Liber.

Regné, E-G. (1948). *Betygen i uppförande och ordning från medicinsk-psykologisk synpunkt*. Folkskolan-Svensk lärartidning, 2 (mars)

Richardson, G. (2004). *Svensk utbildningshistoria – skola och samhälle förr och nu*. 7 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Rowntree, D. (1977). *Att bedöma elever – Hur kan vi lära känna dem?* Lund: Studentlitteratur.

Sarnecki, J. (2003). *Introduktion till kriminologi*. Lund: Studentlitteratur.

Skolverket. (2001). *Bedömning och betygssättning*. Stockholm: Liber.

Strömquist, S. (2003) *Uppsatshandboken*. 3.e upplaga. Uppsala: Hallgren och Fallgren Studieförlag AB.

Studentuppsatser

Bergsten, D, Ekstrand, T. (2007). *Ordning och uppförande – en kvalitativ studie om lärarnas syn på ordning och uppförande*. Kristianstad: Högskolan Kristianstad, Lärarutbildningen.

Marosán, M, Olausson, A. (2006). *Ordningens betyg – En nödlösning?* Göteborg: Göteborgs Universitet, Lärarutbildningen.

Sandström, A. (2008). *Lärares uppfattningar om skriftliga omdömen i ordning och uppförande*. Luleå: Luleå Tekniska Universitet: Lärarutbildningen.

Elektroniska källor

Lindström, T. (2006). *Mina viktigaste frågor i valet*. Tillgänglig:

<http://www.kristdemokraterna.se/www.kristdemokraterna.se/torstenlindstrom/minaviktigastefrogorivalet.aspx>

<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?a=613900>, 2007

<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?a=606942>, 2007

Riksdagsmotioner

Motion 1990/91:Ub295, Betyg i ordning och uppförande (m)

Motion 2001/02:Ub265, Ordning och uppförande (m)

Motion 2001/02:Ub342, Betyg (kd)

Motion 2003/04:Ub341, Betyg och arbetsro i skolan (kd)

Motion 2004/05:Ub390, Grundskolan (m)

Motion 2005/06:Ub260, Trygghet och studiero i skolan (m)

Motion 2005/06:Ub444, Arbetsro i skolan (kd)

Motion 2005/06:Ub535, Arbetsro och trygghet i skolan (kd)

Motion 2005/06:Ub587, Grundskolan (kd)

Motion 2006/07:Ub263, Uppgiftsområdena 15 Studiestöd och 16 Utbildning och universitetsforskning (mp)

Motion 2006/07:Ub254, Elevers rätt, inflytande och integritet (mp)

Motion 2007/08:Ub98020, Ordningsbetyg i skolan (s)

ORDNINGSBETYG

I samband med riksdagsvalet år 2006 gav Folkpartiet som förslag att införa ordningsbetyg i skolan som lösning på elevers oönskade beteende. Detta låg till grund för att vi blev intresserade av fenomenet ”ordningsbetyg”. Vi är väldigt intresserade av dina ställningstaganden gentemot detta och skulle uppskatta om du svarar på nedanstående frågor.

1. Om ett ordningsbetyg ska införas, vad anser du ska vägas in?

---

2. Vilka svårigheter kan finnas med gradering av ordningsbetyg?

---

3. Finns det andra metoder som är lämpligare för att skapa ordning och reda? Har du några förslag?

---

4. Har du haft betyg i ordning och uppförande när du var yngre? Om Ja, hur upplevde du detta?

Ja   Nej

---

5. Anser du dig vara för ett införande av ordningsbetyg? Motivera.

Ja   Vet ej   Nej

EXEMPEL PÅ PEDAGOGISKA STRATEGIER FÖR ORDNING OCH REDA

En given lösning till sämre klimat orsakat av oordning och dåligt uppförande har varit ordningsbetyg för moderaterna och folkpartiet, en lösning där ansvaret läggs på eleven. Oordningen kan även tänkas vara en konsekvens av undervisningen och dess eventuella brister. De båda pedagogiska strategierna ”Den uppåtgående spiralen” och ”Att leda gruppen” tar upp fokus på lärarens roll och hur viktigt det är med professionalism. En professionell lärare bör ha kunskap om pedagogiska strategier, samt förstå vikten av att känna sina elever. Då går det att på ett bättre sätt anpassa undervisningen för att nå alla individer i klassrummet, även de ”stökiga”. ”Den uppåtgående spiralen” tar upp vikten av att alla barn skall mötas olika. Skapar man en undervisningssituation som engagerar alla i klassrummet lägger eleverna fokus på undervisningen och bortser från allt ovidkommande vilket i sin tur motverkar det dåliga klimatet i skolan, som tidigare nämnts består av oordning och dåligt uppförande. ”Sex, godis och mobiltelefoner” är ett projekt där man valt att lägga fokus utifrån varje individ i klassrummet där undervisningen är baserad på elevernas egna tankar och erfarenheter.

Mats Edin och Nick Drummonds Spiral Dynamics – ”Den uppåtgående spiralen”

Det grundläggande förhållningssättet är främst att alla elever är olika och skall av den anledningen bemötas olika. Vikten läggs på lärarens professionella och medvetna ledarskap, ordning och reda skapas genom detta. Skolan skall ha fokus på undervisningen. Martin Seligman, legitimerad psykolog, talar om ”Flow”, ett sinnestillstånd som uppnås när eleven är helt uppslukad av sitt arbete, när den ger allt. När man på detta sätt glömmer sig själv och helt absorberas av sin arbetsuppgift uppnås ett tillstånd av autentisk lycka och meningsfullhet. Denna meningsfullhet bidrar till ett medvetande om vad som är rätt och fel, och att vi då per automatik gör det som är moralsikt rätt. Vidare trycker författarna på att läraren först och främst måste avsäga sig rollen som offer om läraren står inför en stökig klass, beredd att ge upp, och sluta använda gnäll som bytesvara i integrering med andra människor. Att vara människa innebär lyxen till självmedvetenhet och förmågan att välja och ta ansvar. Det är viktigt att denna insikt finns med redan från tidig ålder.

3. Vilken inställning har eleven till en samverkan med läraren?
4. Hur kommer eleven att reagera på en tillrättavisning?
5. Hur kommer åtgärden att påverka beteendet i framtiden?

Dessa frågor hjälper läraren att inse om den förstått situationen rätt och kan då välja den mest lämpliga metoden för att tillrättavisa eleven. Det finns fyra kategorier av metoder för att påverka, baserade på ovannämnda frågor. Den första är att hjälpa eleven att visa självdisciplin. Man kan då visa eleven när man märker att eleven påvisar tendenser till att tappa disciplinen att man vet vad som håller på att hända och att man inte gillar det. Man kan visa detta genom att till exempel söka ögonkontakt. Detta är mer lämpligt vid ett tidigt stadium av ett påbörjat dåligt beteende. Det andra steget är att göra en närhetskontroll, gå närmare, man kan ge en klapp på axeln. Av detta kan eleven hämta styrka att behärska sig. När elever förlorar intresset för uppgiften de genomför kan det räcka att läraren kommer fram och visar sitt intresse för elevens arbete. När det börjar bli allmänt stökigt i klassrummet kan läraren på ett lättsamt sätt kommentera detta och medvetengöra eleverna om det. En annan teknik är att ignorera eventuella upprorsmakare och på så sätt uppmana de andra eleverna att göra samma sak mot upprorsmakaren.

Den andra kategorin går ut på att erbjuda hjälp vid en svår situation. Det kan vara så att den stökiga eleven helt enkelt finner sin uppgift alldeles för svår att själv genomföra. Man hjälper här eleven istället för att påpeka att den är stökig. Det kan också vara så att elever har suttit för länge, eller arbetet med en och samma uppgift för länge. Då får läraren omstrukturera lektionen och prova att arbeta med den aktuella uppgiften på annat sätt.

Den tredje kategorin innebär att se verkligheten så som den är. Det handlar om att visa samband mellan uppträdande och konsekvenser, gör man något fel får man ta de förutbestämda konsekvenserna och läraren visar på så sätt för de andra i klassrummet att gör man fel får man också stå för det.

Den sista kategorin handlar om att framkalla lust eller olust. Kortfattat handlar det om ”belöning” och ”bestraffning”. Vid belöning skall läraren vara noga med att berätta vad det är

som belönas för att på så sätt uppmuntra gott beteende, och vid bestraffning skall läraren berätta vad det är de straffas för så att de i framtiden skall kunna undvika sådant beteende.⁷³

”Sex, godis och mobiltelefoner”

”Urvattnade kunskaper, flum och oreda brukar karaktärisera medias bild av skolan. Beskrivningen tenderar att mer likna skolan vid en krigszon än en utbildningsinstitution.”⁷⁴

”Sex, godis och mobiltelefoner” är ett exempel på hur man praktiskt kan arbeta utifrån den nuvarande befintliga läroplanen Lpo94 med gott resultat. Grundtanken med projektet är att det utgår från elevernas intressen, och titeln som tidigare nämnts är de ämnen som fungerat bäst. När man lär sig, konstrueras nya kunskaper utifrån tidigare erfarenheter. Detta kan med ett samlat namn kallas för ”Social konstruktivism” – lärandet sker när tidigare kunskaper utmanas och besegras av nya intryck. Metoden bygger även på aktivitet, att vi är aktiva när vi lär oss. Denna metod understryker vikten av att eleverna skall vara med och bestämma undervisningen, annars kan den inte knyta an till tidigare erfarenheter. Planeringen görs av läraren och eleverna tillsammans. Det läggs även vikt på den verklighet som elever möter utanför skolans värld och att det inte är säkert att de möter den på ett sätt liknande skolans ämnesindelning. Problem finns dock att få med alla ämnen inom en och samma ram. Det framhävs därför att en balans bör ske dessa emellan, men att ämnesövergripande arbete bör ske i större grad än vad det gör idag. Ett sätt att göra detta är att som pedagog utgå från dagsaktuella ämnen och finna anknytningar till dessa i styrdokumentet. Att läsa olika kursplaner vid ett och samma tillfälle kan också vara ett sätt att hitta likheter ämnen emellan och bygga broar mellan ämnena.

Bestäm ämne/händelse → Ta upp elevers tankar och funderingar → Förankra arbetet i styrdokument → Planera upp arbete → Var beredd på att under arbetets gång göra ändringar.

En tanke med projektet, utarbetat efter författarnas egna erfarenheter, är att elever gillar långa arbetspass då det lättare ger helhetsuppfattning. Därför bör kortare pass slås ihop och kallas för ”ÄÖ”⁷⁵. Vissa pass kan ligga utanför detta, men ändå relatera till det befintliga arbetet. Rast ligger inte schemalagt under detta pass utan tas när eleverna själva känner att de behöver.

---

⁷³ Charles, 1984

⁷⁴ Krantz och Persson, 2001, s.11

I arbetet är planeringsboken en nödvändig tillhörighet. Som tidigare nämnt är elevinflytandet oerhört viktigt. Planeringsboken används till veckoplanering. I början av varje vecka får eleverna reda på vad som skall göras under veckan. De får reda på hur mycket tid de själva skall planera och hur mycket tid som är lärarstyrd. Utvärdering skrivs vid varje veckoslut. Detta ger läraren respons på vilket eleven får läsa vid nästa veckas planering. Genom detta sätt blir läxorna också eget ansvar. Viktigt är dock att nämna att en grovplanering för terminen från lärarens sida bör finnas. Läraren skall också stimulera till nya ämnesområden, därför bör en balans finnas mellan lärarens och elevernas önskemål. Exempel på lärarstyrda aktiviteter kan vara; introduktioner, genomgångar, rollspel, skriftliga och muntliga prov, elevredovisningar, diskussioner, laborationer, föreläsningar och studiebesök. Läraren skapar utmaningar och problem till eleverna som dessa sedan får utarbeta egna idéer kring, prova dem och utveckla befintliga kunskaper. ”PBL”- problembaserat lärande⁷⁶ är en arbetsmetod som rymmer inom ramen för grundtanken med det här projektet. Likaså ”Storyline”⁷⁷ är en arbetsmetod som passar utmärkt i denna pedagogiks grundtanke.⁷⁸

---

⁷⁵ ÄÖ står för ämnesövergripande arbete

⁷⁶ PBL är sammanfattningsvis arbetssätt i grupper där elever tillsammans söker svar på samma frågor, där alla i gruppen har olika roller såsom ordförande, sekreterare och övriga gruppmedlemmar. Dessa skall givetvis rotera.

⁷⁷ Grupparbete där elevernas arbete följer en berättelse som läraren hittar på.

⁷⁸ Krantz och Persson, 2001